

דרשת
שבת הגדול

מאת
כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנת תשע"ט לפ"ק

יוצא לאור ע"י
מוכון מעדני מלך וויען
גליון אלף צ"ד

נתנדב ע"י ידידינו
מוה"ר שמואל ראאב הי"ו

לעילוי נשמת

אביו הרה"ח ר' משה יצחק ב"ר שלמה ע"ה

נפטר ו' טבת תשס"ד לפ"ק

אמו מרת בילא קראסל ב"ר שמואל ע"ה

נפטרה ז' דחנוכה תשע"ד לפ"ק

ת.נ.צ.ב.ה.

להשיג אצל

מכון מעדני מלך וויען

185 Wilson St.

Brooklyn N.Y. 11211

718.388.1751.#117

דברי תורה

דרשת שבת הגדול תשע"ט לפ"ק

בסוגיא דחדש

(קידושין לז.)

שלא הוצרכו לכך מפני שהמשיכו לאכול מן שבכליהם עד למחרת הפסח ע"כ.

מחלוקת בבלי וירושלמי בגדר עשה שלפני הדיבור וכתבו בתוספות (די"ה אקרוב), בירושלמי (חלה א-א) מקשה למאן דאמר אקרוב עומר והדר אכול, למה לא אכלו בליל פסח מצה מחדש, ויבא עשה דבערב תאכלו מצות (שמות יב-יח) וידחה לא תעשה דחדש. ומתריץ דאין עשה דקודם הדיבור דוחה לא תעשה דאחר הדיבור. אי נמי יש לומר דגזירה כזית ראשון אטו כזית שני ע"כ.

והקשה באור זרוע (ח"ב הי פסחים סימן רלג) מגמרא (יבמות ה:) דמשני שם דלא מצינו למילף עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת, מפסח ומילה ותמיד שדוחין שבת, דמה להנך שכן ישנן לפני הדיבור, אם כן משמע דעשה דלפני הדיבור חמור מפי לדחות לא תעשה. ואם כן להשי"ם דילן ליבא למימר כתירוץ

בגמרא (קידושין לז.) פליגי במה שאמרה תורה, ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה, עד הביאתם את קרבן אלקיכם וגו', בכל 'מושבותיכם' (ויקרא כג-יד), אם הכוונה דאיסור חדש נוחגת בכל מקום שאתם יושבים, או רק בארץ ישראל לאחר ירושה וישיבה. ופריך עלה בשלמא למאן דאמר מושב כל מקום שאתם יושבים משמע, היינו דכתיב בכניסתם לארץ ישראל, (יהושע ה-יא) ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח מצות וקלוי, ממחרת הפסח אכול, מעיקרא לא אכול, אלמא אקרוב עומר והדר אכול (אבל לפני הקרבת העומר לא היו רשאים לאכול מהתבואה החדשה משום איסור חדש), אלא למאן דאמר לאחר ירושה וישיבה (שלא חל איסור חדש אלא לאחר ארבע עשרה שנה לכניסתם לארץ) ניכול לאלתר. ומשני לא הוו צריכי וכו', שהיו מסתפקין ממן שבכליהם עד ששה עשר בניסן (ובאמת היו מותרים לאכול מהתבואה החדשה, אלא

מגדים (וי"ד סימן ס"ה משבצות זהב סק"ה, ובקדמתו להלכות תערובות, ובפתיחה כוללת ח"א אות י"ז).

שנית, דחויא לאיצטרופי היא הוכחה וסימן דגם כל שהוא הוי איסור. והסברא בזה, דלא שייך לומר דחייב אם אוכל כזית בכדי אכילת פרס, רק אם חצי שיעור על כל פנים אסור מן התורה, דאם כן אם אכל פחות מכזית מתחילה ואחר כך אכל בתוך כדי אכילת פרס עוד חצי זית מצטרפין לאכילה אחת, והוי כמו אם אכל כזית בבת אחת, וחייב מלקות או כרת בכל איסורין לפי ערך האיסור. אבל אי חצי שיעור מותר מן התורה, ומותר לכתחילה לאכול חצי שיעור, אם כן בעת שאכל חצי שיעור הראשון אכל היתר גמור, ואם כן איך שייך לומר דאחר כך אם אוכל עוד חצי שיעור דחייב על חצי שיעור הראשון לאחר שכבר אכל, ובעת שאכל היה היתר גמור, ובעת אינו עוד בעולם שיחול עליו האיסור, וגם החצי שיעור שאוכל כעת הוא גם כן היתר בלא הצטרפות החצי שיעור הראשון, ואיך שייך לומר דנצטרף החצי שיעור שאכל בהיתר ואינו בעולם כעת, להחצי שיעור שאוכל עתה גם כן בהיתר, דהא החצי שיעור בעצם הויא היתר בפני עצמו. והיינו דקאמר רבי יוחנן כיון דחוי לאיצטרופי איסורא קאכיל, רצה לומר כיון דחוינו דחוי החצי שיעור הזה לענין צירוף שיעור שלם, דהיינו אם אוכל עוד חצי

הירושלמי, והדרא קושיא לדוכתיה דנימא במצה של חדש עשה דוחה לא תעשה, ולמה לא אכלו מעבור הארץ רק ממחרת הפסח ע"ש. ובמקרי דרדקי (פי בא סימן קנה) הקשה עוד, אמאי לא פריך בתלמודן ש"ס בבלי קושיא זו, דנימא במצה של חדש עשה דוחה לא תעשה, ולמה לא אכלו מעבור הארץ רק ממחרת הפסח ע"כ. וגם להבין במה פליגי ש"ס דידן עם הירושלמי בעשה שלפני הדיבור אי דוחה.

ונראה דהנה בשו"ת בן פורת להגאון רבי יוסף ענגל זצ"ל (ח"א סימן ו') הקשה, דמאי פריך הירושלמי דנימא עשה דוחה לא תעשה, הא לא הוי בעידנא, כיון דחצי שיעור אסור מן התורה (יומא ע"ד), ואילו לענין העשה אינו מקיים מצוה כלל בחצי שיעור, כמו שכתוב בשו"ת שבות יעקב (ח"ב סוף סימן יח) ע"כ.

ביאורים נטעם איסור חצי שיעור דחוי לאיצטרופי
ונראה, דדין זה אי יש קיום מצוה בחצי שיעור לגבי אכילת מצוה, תליא בביאור סברת רבי יוחנן דחצי שיעור אסור משום דחוי לאיצטרופי, דיש לפרש זה בתרי אנפי, חדא, דהוא ממעם גדר וסויג שאסרה תורה, דכיון דחצי שיעור חזיא לאיצטרופי לשיעור שלם, לכן אסרה התורה גם חצי שיעור כדי שלא יכשל לבוא לאכול שיעור שלם. וכן ביאר הפרי

דלא תאכל לחודיה נפקא להנאה, על כן מלא יאכל בצירי מוכח לאסור לכלב של הפקר ע"כ.

ולכאורה אכתי יש להקשות, דהא מבואר ברמב"ם (הי חמין

א-ו) שהאוכל חמין כל שהוא אסור מן התורה שנאמר לא יאכל ע"ש. ואם כן צריכין הקרא לכל שהוא, ואיך ילפינן מיניה לאסור לכלב של הפקר. ונראה דהנהגה בהכסף משנה שם הקשה דלמה לי קרא מיוחד בחמין, הא בכל איסורין קיימא לן דחצי שיעור אסור מן התורה, והניח בצ"ע. ובצ"ח (פסחים מד.) ובנדוע ביהודה (מהדו"ת סימן נג) תירץ, דכיון דמעמא דרבי יוחנן דחצי שיעור אסור הוא משום חזי לאיצטרופי, ולפי זה באיסור התלוי בזמן כגון חמין בפסח, ואכל פחות מכשיעור בסוף יום השביעי, באופן שאין שוב שהות ביום לאכול עוד כדי להשלימו לא נוכל למילף מכל חלב לאסור, ולכן יליף הרמב"ם מלא יאכל, דהכתוב הוסיף לאסור גם בסוף יום השביעי שאין שהות עוד ביום להשלים לשיעורו ע"ש.

והנה דבר זה שייך רק אי נבאר הסברא של חזי לאיצטרופי, שהוא לגדר וסייג שלא ישל לאכול שיעור שלם, על כן בסופו של היום אין איסור מצד זה. אך אי נבאר כסברא השניה דזהו רק הוכחה שיש איסור גם במושהו, כיון שזה מצטרפת בסופו

שיעור בכדי אכילת פרם חייב למפרע, אם כן מוכח מזה דעל כרחק איסורא קאכיל מתחילה, וכיון דגם משחו חזי עלה שם איסור, שפיר שייך צירוף לענין כרת ומלקות.

ראי מדברי הירושלמי דחזי לאיצטרופי

הוי הוכחה שיש איסור במשהו

ונפקא מינה לענין אוכל חצי שיעור ביום הכיפורים בסוף היום, שאין שהות עוד לאכול כשיעור, או אוכל חמין בסוף יום השביעי, שאם סברת חזי לאיצטרופי הוא סיבת האיסור, אם כן הכא לא חזי לאיצטרופי ושוב ממילא אז חצי שיעור מותר, אבל אם אינו אלא סימן והוכחה אז לא בעינן שיהא ראוי להצטרף בפועל, ושוב חצי שיעור אסור. ובשו"ת אריה דבי עילאי (או"ח סימן ה') העלה כאופן השני דחזי לאיצטרופי הוא רק הוכחה על האיסור, וגם אם בפועל אינו יכול להשלים לשיעור גם כן חייב. וכן כתב גם בשו"ת קול אריה (סימן ע"ז).

ונראה להוכיח מדברי הירושלמי דסבירא ליה כסברא השניה, דאיתא בירושלמי (פסחים ב-א) דחמין אסור להשליך לכלב של הפקר, מדכתיב לא יאכל בצירי. וכן פסקינן בש"ע (או"ח סימן תמח-ו). ובפרי מגדים (שם אשל אברהם סק"ט) העיר, דלכאורה לא יאכל לא מיותר, דצריכין ליה לאסור חמין בהנאה לדעת חזקיה (פסחים כא), ולא מוכח דאסור להשליך לכלב של הפקר. וצריך לומר דהירושלמי קאי לדברי רבי אבהו

משהו, ובהצטרפות יחד לשיעור שלם נשלם המצוה.

ולפי זה כיון דהירושלמי סבירא ליה דחזי לאיצטרופי הוי סימן דחצי שיעור באיסור הוי כהאיסור, אם כן גם באכילת מצוה הוי חצי שיעור אכילת מצוה, ושפיר פריך הירושלמי במצה דחדש דנימא עשה דוחה לא תעשה, ואי דלא הוי בעידנא, דחצי שיעור אסור מן התורה ומצוה מקיים רק בכזית, זה אינו דגם בחצי שיעור איכא קצת מצוה, ושפיר הוי בעידנא, ושייך עשה דוחה לא תעשה. אבל הגמרא דילן יש לומר דסבירא ליה דחזי לאיצטרופי הוי רק סייג לאיסור, וזה לא שייך בחצי שיעור במצוה, וליכא אף קצת מצוה, ושוב לא שייך במצה של חדש עשה דוחה לא תעשה דלא הוי בעידנא, ועל כן לא פריך בגמרא דילן במצה של חדש דנימא עשה דוחה לא תעשה, משום דלא הוי בעידנא. וממילא אין הכרח דמצוה שלפני הדיבור קיל יותר משאר מצוה, ואדרבה יש לומר דחמיר יותר.

*

אי חצי שיעור אסור באיסורי הנאה

והנה בגמרא (יומא עד.) חצי שיעור, רבי יוחנן אומר אסור מן התורה, כיון דחזי לאיצטרופי איסורא קא אכיל, וריש לקיש אמר מותר מן התורה, אכילה אמר רחמנא וליכא עייב.

לשיעור שלם, מוכח על כרחך דגם בכל שהוא יש איסור, אם כן גם בסוף היום אסור חצי שיעור, משום דחזי לאיצטרופי מגלה שיש איסור גם בכל שהוא, ולא צריכין קרא מיוחד של לא יאכל. ואם כן יש לומר דהירושלמי סבירא ליה כסברא שניה זו, ועל כן שפיר מיותר לא יאכל לאסור לכלב של הפקר.

חצי שיעור במצוה, תלוי נבי הסברות
בדין חזי לאיצטרופי

ומעתה יש לומר דדין זה אי יש קיום מצוה בחצי שיעור באכילה של מצוה, תליא גם כן בסברת האיסור של חצי שיעור לגבי מאכל איסור, דאי נימא כביאור הראשון דמעם חצי שיעור אסור מן התורה הוא משום סייג, דכיון דחזי לאיצטרופי יוכל לבוא לידי איסור, על כן אסרה תורה. אז סברא זו לא שייך רק לגבי איסור, אבל באכילה דמצוה, לא שייך לומר דיש מצוה בחצי שיעור משום חזי לאיצטרופי, שיוכל להשלים ולאכול שיעור ולקיים מצוה, על כן יש מצוה גם בחצי שיעור. אבל אי נימא כביאור השנית, דחזי לאיצטרופי היא הוכחה וסימן דיש גם בחצי שיעור איסור, דאי הוי היתר גמור, איך יתהווה מזה איסור אחר כך. אז סברא זו שייך גם לגבי מצוה, דכיון דחצי שיעור חזי לאיצטרופי לשיעור שלם, וכשאכל חצי שיעור מתחלה, ושוב בכדי אכילת פרס אוכל עוד חצי שיעור, הרי זה מצטרף לקיום מצוה, על כרחך דיש מקצת מצוה בכל

גם באיסורא, כי היכי דמוקמינן לה אעונשין, וליכא בחצי שיעור איסור מן התורה.

אמנם במשנה למלך (שם, ובהלכות שבועות ד-א) כתב דיש לבאר גם באופן אחר, דמשמעות לשון אכילה היא בכזית, ופחות מזה רק מעימה הוי ולא הוי לה שם אכילה, ומעימה לא אסרה תורה, אלא דרבי יוחנן סבירא ליה דגזירת הכתוב שיאסר אף בפחות מכזית משום דחזי לאיצטרופי, דכל דבר האסור להאדם לאכול, יאסר אף בחצי שיעור משום דחזי לאיצטרופי. וריש לקיש לא סבירא ליה סברא זו, וכיון דאכילה כתיב בקרא, פחות מכזית לא נכנס בגדר אכילה עיי"ש.

ומעתה יש לומר דבזה תליא דין חצי שיעור בהנאה אי אסור לריש לקיש, דשי"ס דילן סבירא ליה כביאורו של הר"מ, דגם לריש לקיש משמעות לשון אכילה הוי כל שהוא, אלא דאתא הלכתא ואפיקתיה לאיסורא, דאין איסור אלא בשיעור כזית. אם כן הוא הדין לגבי הנאה, אף דהנאה כל דהו מקרי הנאה, אתא הלכתא ואפיקתיה לאיסורא, דאין איסור הנאה מן התורה רק בשיעורו. אבל הירושלמי סבירא ליה כביאורו של המשנה למלך, דמשמעות אכילה הוי כזית, ופחות מזה לא מקרי אכילה אלא מעימה, וריש לקיש לא חייש לסברת חזי לאיצטרופי, ועל כן סבירא ליה דחצי שיעור מותר מן התורה. והא

ויש לדון אם פליגי גם באיסורי הנאה, אי חצי שיעור אסור באיסורי הנאה. ובירושלמי (תרומות ו-א) איתא מודה ריש לקיש באיסורי הנאה דחצי שיעור אסור מן התורה. ובשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סימן יב ד"ה אמנם) העלה דשי"ס דילן פליג על הירושלמי בזה, ומבירא ליה דלריש לקיש גם באיסורי הנאה חצי שיעור מותר מן התורה עיי"ש. ויש להבין במה פליגי (ועיין באבני ציון ח"ב סימן כ"ה אות ג').

ונראה, דזה תלוי איך נפרש טעמו של ריש לקיש דחצי שיעור מותר, דהנה במשנה למלך (הלכות חמץ ומצה א-ז) הביא דברי הרא"ם בתוספותיו על הסמ"ג (הלכות חמץ) שכתב וז"ל והאוכל חמץ בפסח כל שהוא וכו' שנאמר לא יאכל חמץ, ואכילה כל דהוא משמע. ואף על גב דאינו חייב כרת או קרבן אלא בכזית, שאני התם דאתא הלכתא ואפיקתיה ממשמעותיה, אבל לאיסורא כדקאי קאי. והא דקאמר בגמרא מאי טעמא דרבי יוחנן משום דחזי לאיצטרופי, הכי פירושו, מאי טעמא לא מוקמי לה להלכתא באיסורא כי היכי דמוקמי לה אעונשין, משום דחזי לאיצטרופי לעבור עליו בלאו או בכרת. וכתב עוד ואף על פי כן אינו חייב קרבן או כרת, אף על גב דלענין איסור אמרינן דאכילה כל דהוא משמע, לענין כרת או קרבן אינו אלא בכזית, דאתא הלכתא ואפיקתיה ממשמעותיה עכ"ל. וריש לקיש סבירא ליה דמוקמינן ליה להלכתא

בוה, אלא דבא הלכתא לחייב רק בכשיעור, מכל מקום חצי שיעור נשאר אסור מן התורה, כיון דגם כל דהו מקרי הנאה, והתורה אסרה.

תינה לגבי אכילה, דחצי שיעור לא נכנס בגדר אכילה, אבל באיסורי הנאה, הרי גם הנאה כל דהו משמעותיה הנאה, וכאשר נאסר הנאה גם חצי שיעור נכלל

* * *

דרוש לשבת הגדול

ובמחשבות הללו אנו מסתובבים במשך ימי החג, שיש צורא עולם ומנהיגו, אשר לא ינוס ולא יישן שומר ישראל, והאדם מושגת מצוראיו כל רגע, והוא הממציא לו הכל, ואין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה (חולין ז:). וכאשר מאיר אצל האדם האמונה בצהירות, לא יתעצב ולא ידאג ולא יחוש משום דבר, כי הוא יושב בצלו של מקום, ואין אדם נוגע במוכן לחצירו (יומא לא:). והקצ"ה זן ומפרנס מקריני ראמים עד ציני כניס. ונעשה שמה בחלקו, כי לא יתכן יותר טוב ממה שה' מזמין לו.

וּבְרֵאשִׁית כי למופת נפלא אנו קורין בשם 'נס', והוא כי באות כ"ן יש גם צהמילוי אות כ', ובאות סמ"ך גם המילוי עולה ס'. ואם כן צחיצת 'נס' יש אותיות נס בגלוי ויש אותיות נס בצנסתר. וזה מרמז על מה שכתוב ברמז"ן (שם) כי מן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה

בַּמִּצְוָה ישראל תורה שקורין שבת זו בשם 'שבת הגדול', אם כי על כל יום שבת אנו אומרים, כי יום זה 'גדול' וקדוש הוא לפניך (בצרכת המזון), על כרחך ששבת זו גדולה עוד יותר. והנהיגו ששבת זו דורשין לפני עם ה', לא רק הלכות הפסח, אלא מעוררין גם על חיוב עבודת האדם לקונו, וכל זה טעמא צעי, צמה יצתה שבת זו יותר משאר שבתות השנה.

פסח חג האמונה

אֲךָ הענין הוא, כי עומדים כעת לפני חג הפסח, אשר צראש כל מועדות נשאת פסח. החג הזה הוא חג האמונה, שבו מתעלם האדם בצאמונת אלקי עולם ציתר שאת, כאשר שצוע ימים הוא חי עם התצוננות צהנסים של יציאת מצרים, וכמו שהגדיר הרמז"ן (שמות יג-טו) כי המופת הנפלא מורה שיש לעולם אלו-ה-ה מחדשו ויודע ומשגיח ויכול. והאותיות והמופתים הגדולים עדים נאמנים בצאמונת הצורא ע"כ.

אחד לשוֹב ממעשיו, ולנקות את נפשו שיוכל להחזיק בנפשו קדושת החג, שישאיר עליו רישומא דקדושה על כל השנה כולה.

ליל שימורים לגאולה העתידה

ויעוד גם זאת, כי ליל פסח היא ליל שמורים לכל בני ישראל לדורותם (שמות יג-מג), ליל המשומר ובה מששת ימי בראשית לגאולתן של ישראל (ראש השנה יא:). ובצעל הטורים (שם) שחלק ה' ליל ט"ו לשנים, חזיו ליציאת מצרים וחזיו השני לגאולה לעתיד לבוא ע"כ. והרי אין ישראל נגאלין אלא בתשובה (סנהדרין יז:). ובהיות שמצפין אנו ומתגעגעין שהלילה הזה תהא סוף וקץ לכל נרותינו, תחלה וראש לפדיון נפשינו, על כן מעוררין את העם, להשים לבם על מעשיהם, שלא נאבד סגולת לילה זה, שמתעורר בו למעלה התעוררות לזמן גאולה.

ושמעתי מכ"ק אחי הגה"צ רבי שלמה זלמן זצ"ל, שראה אלל חותנו הרה"ק מתולדות אהרן זצ"ל ציוס ראשון של פסח בצוקר שלבו שבור כאלו אירע לו חזיה מקרה רעה, ושאל אותו על זה. והשיב לו, הן ליל פסח מסוגל לגאולה, ובימים שלפני פסח חני מצפה שבליילה זו נוכה להגאולה, ואני מתכוון ומכין עצמו לקבל פני משית, וכל

בנסים הנסתרים, וכל דברינו ומקרינו אין זהם טבע ומנהגו של עולם, אלא הכל בגזירת עליון ע"ש. ומתנס הגלוי אדם לומד ומתבונן על נסיון ועל נפלאותיו שכל יום עמו.

ולבן אמרו במשנה (פסחים ט:): אפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב. כי העני שאין לפניו כל ימות השנה רק לחם נר ומים לחך, אינו מקיב לסעודה כדרך אנשים חשובים, כי אין לו צעניו עם מה להסב, וגם כאשר יש לו, אין מצב רוחו מוכשר להסיבה. אמנם בבוא חג הפסח בהתבוננותו בהנסים של יציאת מצרים, הוא בא להכרה שיש השגחה ה' על עולמו, וגם הוא מושגח מאת ה' הטוב, ומתרומם בדעתו להיות שמח בחלקו, והרי הוא נעשה מאושר כעושר, ואיזהו עשיר השמח בחלקו, על כן גם הוא מקיב בפסח על שלחנו כדרך חירות. ולכן אפילו עני בישראל לא יסב לאכול סעודתו בפסח, רק כאשר מרגיש התעלות בסיפור יציאת מצרים, שגם הוא יכול להסב כדרך שאר כל אדם.

ובהיות שכל ברכאן דלעילא ותתא ציומא שביעאה תליין (זוה"ק ח"ג פח.), הרי בשבת זו נריך האדם לעשות עצמו כלי שיוכל לקבל האורות הללו של ימי הפסח, על כן הנהיגו לדרוש ולעורר הלבבות, שמוטל על כל

ולתעורר, ולאדם מערכי לצ ומה' מענה לשון, ויהיו לרצון אמרי פי והגיון לצי לפניך ה' צורי וגואלי.

* * *

הנה פרשתנו מתחלת בטרת המזרע, זאת תהיה תורת המזרע ציוס טהרתו והוצא אל הכהן (יד-ג). ובפרשת הקודמת תיאר הכתוב, קדר טומאתו של המזרע, אדם כי יהיה צעור צשרו שאת או ספחת וגו', והוצא אל אהרן הכהן או אל אחד מצניו הכהנים, וראה הכהן את הנגע צעור הצשר, ושער צנגע הפך לצן וגו', וראהו הכהן וטמא אותו (יג-ג). ויש לדקדק על כפל הלשון, 'וראה הכהן' ושז אמר שנית 'וראהו הכהן'. — עוד דרשו חז"ל (נגעים ג-ג) לכל מראה עיני הכהן (יג-ג), כהן הסומא צאחד מעיניו או שכהה מאור עיניו לא יראה את הנגעים ע"כ. ויש להצין דצשלמא כהה מאור עיניו, אינו יכול להכיר מהות מראה הנגע היטב, אצל סומא צאחד מעיניו, יתכן שרואה היטב גם צעין אחד, ולמה לא יוכל לראות הנגעים.

המאמין האמיתי, בכל מאורע

ומצב קשה מפשפש במעשיו

וְנִרְאָה דאיתא צגמרא (צרכות ה). אם רואה אדם שיסורין צאין עליו יפשפש צמעשיו שנאמר (איכה

הלילה עד עלות השחר אני מצפה עוד שנסמע קול מצשר, וכאשר אני רואה שעצר הלילה, ולא זכינו להגאולה, קשה לי להחזיק את עצמי ע"כ.

והנה איתא צגמרא (מנחות כט): מפני מה נצרא העולם הזה צאות ה', מפני שדומה לאכסדרה, שכל הרועה לצאת ילא. ומאי טעמא תליא כרעיה, דאי הדר צתשובה מעיילי ליה. וליעייל צהך, לא מסתייעא מילתא, וכדריש לקיש, צא לטהר מסיעין אותו ע"כ. ואם כן אות ה' מורה על מעלת התשובה. ולכן קורין אותו שצת ה' גדול, שצו יש לגדל עיני התשובה המרומזת צאות ה'. — וזה הענין של חמץ הרומז על היצר הרע, ומנה שרומז על היצר טוב כידוע, שהשינוי צין חמץ למנה היא צמשהו, אשר הפתח של אות ה' נסתם ונעשה ח'. כי תעודת היצר הרע היא, לייאש את האדם מתשובה, ולסתום את הפתח שפותחין לו מלמעלה, לסייע מי צא לטהר. ולעומת זה היצר טוב מעודד האדם שיחזק את עצמו, כי לא אצד עדיין עולמו, ותמיד יש לו פתח פתוח למעלה שיוכל לחזור.

ובה יתן ה', שנוכה להתצונן ולהצין עצמינו, להיות כלי קיבול להצג הקדוש הצא לקראתנו. וצוכות הרצים יתן ה' הדברים הראויים צפינו לעורר

לאחרונה לעם 'סגולה', בכל מאורע שצא לפניו הוא חוזר ומבקש סגולה לשנות מצבו. אבל הכתוב אומר (שמות יט-ה) ועתה אם שמוע תשמעו צקולי ושמרתם את צריתי, אז והייתם לי סגולה. והאמין האמיתי, בכל מאורע מתבודד ומפשפש צמעשיו, ועומד ומתפלל ומבקש רחמים, ושוב עושה מה שהוא צריך בדרכי הטבע לסדר עניו.

אמנם הרי מנינו שיש גם יסורין של אהבה, שהם צאים גם צלי חטא, רק כדי להרבות שכרו, וכמו שנאמר (משלי ג-יב) כי את אשר יאהב ה' יוכיח (ברכות שס). ואם כן צקל יוכל האדם לטעות שהוא יהודי כשר, והמאורעות שלו הם יסורין של אהבה. אמנם חז"ל (ברכות ה:) אמרו, אמר רבי יוחנן נגעים אינן יסורין של אהבה, וכל מי שיש בו אחד מארבעה מראות נגעים הללו, אינן אלא כמזבח כפרה, אבל יסורין של אהבה לא הוו ע"ש. ואם כן 'אדם כי יהיה צעור בשרו שאת או ספחת או צהרת', הרי זה לו לסימן מזהב שהם צאים על החטא, 'והוצא אל אהרן הכהן או אל אחד מבני הכהנים', שהם ילמדו אותם ארחות חיים, כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו (מלאכי ב-ו). וכאשר הכהן רואה שהיא נגע טמא, שצא לו כעונש על החטא, שוב הוא צריך להסתכל ולהתצונן גם על מהותו

ג-מ) נחפשה דרכינו ומקורה ונשובה עד ה' ע"כ. והיינו כי מעיקרי הדת הוא, שהצורא יתברך שמו הוא מנהיג לכל הצוראים, והוא לצדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים. וכל מה שיקרה להאדם, מטוב ועד רע, הכל מושגח מאתו יתברך בהשגחה פרטית, וכמו שציאר הרמב"ן (שמות יג-יז) שאין לאדם חלק בחורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שאין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצות ילתיחו שכרו, ואם יעבור עליהם יכרייתו ענשו, הכל בגזירת עליון, כאשר יבוא ציעודי התורה צענין הצרכות והקללות ע"ש. ולכן אם רואה שיסורין באו עליו, ודאי מן השמים נגזר שיצואו, וצריך לפשפש צמעשיו איזה עבירה עבר שבצבילה ראויים לצוא עליו יסורים אלו, כעונש על החטא, או לעוררו לתקן את מעשיו.

ובאשר בא על האדם איזה מאורע, מנצ קשה צפרנסתו ובעסקיו, או הפסד גזוק צציתו, או ח"ו צצריאות גופו וצני ציתו, וכל מחשבתו היא רק איך יוכל לעשות פעולות לתקן הדבר, ולא משים לבו על מעשיו לפשפש בהם, ולחזור בתשובה, ולבקש רחמים מלמעלה על מחילת עונותיו, זהו לסימן שאין אמונתו שלימה, ותולה הדברים במקרה. - הכלל ישראל נעשה

כריך לתקן את מעשיו, כהן כזה אינו רואה את הנגעים, כי עד שלא יציא את המזרע לתקן מעשיו בתשובה, לא יסיר ממנו הנגע. ולכן אמר הכתוב, שכשמציאים את האדם שיש צו נגע לפני הכהן, מתחלה 'וראה הכהן את הנגע', להתבונן בהסימני טומאה של הנגע, אם הוא נגע טמא. ושזב אמר 'וראה הכהן', שהכהן יראה ויתבונן גם על מהות האדם עצמו, וטמא אוחז, שיטמא גם אוחז, לא רק הנגע טמא, אלא יש טומאה בתוכו שממנה פרח נגע זו, ויורהו הדרך איך לתקן מעשיו.

יום השבת כולו קודש לתורה ועבודת ה'

ובמסגרתו הכהן שצעת ימים, כי צמחן ימי החול, האדם מוטרד במטרדות שונות, וחסר לו הישוב הדעת להתבוננות הראוי, להכיר מה חובתו בעולמו, למה הוא מתגורר כאן, ומה תהא תכליתו. אבל מתנה טובה יש לי בצית גנוי ושבת שמה, יום מנוחה וקדושה לעמך נחת, יום שתהא כל מלאכתך עשויה, יום מוקדש כולו לרוחני לתורה ולתפלה, ואז בקל להתאדם לעשות לעצמו חשבון אמיתי, מה יש לו בכל עמלו שיעמול תחת השמש, אשר יצוא יום וישאיר הכל כאן, ואין מלוין לו לא כסף ולא זהב אלא תורה ומעשים טובים בלבד, והתקן עצמך בפרוודור כדי שתכנס לטרקלין. וכאשר מסגירו הכהן על

של האדם ומעשיו, כדי שיוכל להורות לו דרכי התורה, ומה מוטל עליו לתקן כדי שיסיר הנגע ממנו. — ועל זה אמר הכתוב, והסגירו הכהן שצעת ימים, וצדד ישב מחוץ למחנה מושבו (יג-מו), שיתצודד לפשפש צמעשיו ולתקן הדברים שזריכין אללו תיקון.

האדם נבוא בשני עינים, להתבונן בכל דבר ראה פנימית ודגה האדם נצרא בשני עינים, והעינין כי בכל מאורע שמתהוה לאדם, חוץ ממנה שרואה הדבר החיצוני שעומד כנגדו, מוטל עליו גם לראות ראה פנימית, מהו שורש הדבר, ומה מוטל תחת זה, מהו הסיבה שהציא וגרם את הדבר שהוא רואה. ועל דרך משל, כשנתהוה להאדם מכה טריה, לא די לפניו שישים חיזה משחה מבחוץ להסירו, אלא יש לו לראות ולהתבונן מהו הדבר שגרם זאת, והרופא יתן לו תרופה על השורש הפנימי שהציא מכה זו. ועל דרך זה הכהן שהוציא לפניו הנגע, צעין אחד יש לו לראות הנגע לטמאו או לטהרו, ושזב יש לו לראות צעין שני צמהותו של האדם, מה הם מעשיו שגרמו לו כל זאת.

וזהו הרמז שכהן סומא צאחת מעיניו, הוא יכול להציט רק על הנגע לטמאו, אבל חסר לו עינו השנית, מה מונח תחת הנגע הזו, כדי שיוכל לעורר את האדם צמה הוא

שבעת ימים, על כרחו יעבור עליו גם יום השבת, ואז יוכל להטרה מנגעו.

בישבו זו בא לפני אצרך ונתן לי ספר למתנה, ואמר אשר זה שנים רבות שמע ממני דרוש התעוררות על חשיבות יום השבת, איך יש לקדשו לה', והתועלת המרובה שמציאה להאדם. ונתן זאת ללבו, ומאז הוא צחר את יום השבת לחלקו, לקדשו לתורה ולתפלה ולעבודת קונו. ולקח לעצמו חצרותא ללמוד, בחורף באשמורת הבוקר, ובקיץ אחר הצהריים, ומאז כבר סיים בשיעור זה כמה מסכתות, וכמוצן הרושם שנשאר מזה על כל ימי השבוע, ולאות הכרת הטוב הוא מציא לי תשורה. — והוא מוסר השכל לכל אחד, איך יוכל להפוך את יום השבת שלו, להתעלות לקדושה רוחנית, להתדבק לקונו בתורה ותפלה ושירות ותשבחות.

*

על מה אבדה הארץ

בגמרא (נדרים פא.) אמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב (ירמיה ט-יא) מי האיש החכם ויבן את זאת, ואשר דבר פי ה' אליו ויגידה, על מה אבדה הארץ, נחתה כמדבר מבלי עובר, דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולמלאכי השרת ולא פירשוהו, עד שפירשו הקצ"ה בעצמו, דכתיב (שם)

ויאמר ה' על עזם את תורתי אשר נתתי לפניהם וגו' ע"כ. והיא פליאה הלא אמרו חז"ל (יומא ט:): מקדש ראשון מפני מה חרב, מפני שלשה דברים שהיו בו, עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכת דמים. ועצירות הללו לא היו בצנעה, וכמו שאמרו (שם) ראשונים שנתגלו עונם [לא היו מכסין פשעיהם] נתגלה קצם [לפי מלואות לבבל שבעים שנה אפקוד אחכם], אחרונים לא נתגלה עונם [בני מקדש שני רשעים היו בסתר] לא נתגלה קצם ע"כ. ואיך יתכן שחכמים ונביאים ומלאכי השרת לא פירשוהו.

וברא כי באמת הכירו כולם צעת החורבן, שיד ה' עשתה זאת לעונש על רוע מעשיהם, אלא רצו לדעו איזה חטא מכל חטאיהם גרמה שעלתה חרון אף ה', עד שהחריב ביתו וגלה אותם מארצם. הם לא שאלו 'למה' אבדה הארץ, כי על זה ידעו תשובה ברורה לעין שמש מפני שהיו שקועים בחטא, אלא שאלו 'על מה' אבדה הארץ, עבור איזה חטא מן החטאים שעשו באה להם כל זאת, ודבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולמלאכי השרת ולא פירשוהו.

בראתי יצה"ר, בראתי לו תורה תבלין

אמנם האמת היא, שכאשר האדם מתדרדר במעשיו, ורואה חולשה בעבודת קונו, המנות נעשות

הצרול] שנאמר (ירמיה כג-כט) הלא כה דברי כאש נאם ה' וכפטיש יפוצץ סלע. אם אצן הוא נימות שנאמר (ישעיה נה-ה) הוי כל זמנא לכו למים, ואומר (איוב יד-יט) אצנים שחקו מים ע"כ.

דרי לנו כי יצר לב האדם רע מנעוריו, ויצרו מתגבר עליו כל יום, ורק עסק התורה מגינה על האדם שלא יצוא לידי חטא. וכמו שכתב במסלת ישראל (פרק ה), וזה לשונו, והנה פשוט הוא, שאם הצורא לא צרא למכה זו של יצר הרע אלא רפואה זו של תורה, אי אפשר בשום פנים שירפא האדם מזאת המכה בלתי זאת הרפואה, ומי שיחשוב להנצל זולתה אינו אלא טועה ע"ש. ולא עוד, שכה התורה אינה רק לשמירה שעל ידי זה לא יכשל בחטא, אלא גם אם כבר נתדרדר בחטאו, אמרו חז"ל (איכ"ר פתיחתא ב) שהקצ"ה אומר הלוואי אותי עוזב ותורתי שמרו, שהמאור שבה מחזירו למוטב ע"כ. ובמאירי (קידושין סט) כתב, כל ששוקד על דרכי התורה, אפלו היו צידו עצירות מנד תוקף יצרו, ונתגדל על תכונות מדות רעות, אי אפשר שלא תדריכהו תורתו לשוב מהן, שלא ישתקע בהם ע"כ.

ולבן כאשר שאלו 'על מה' אצדה הארץ, מהו החטא העיקרי

כמות אנשים מלומדה, חסר ההתלהבות דקדושה, עד שלאט לאט הוא גם נכשל בעצירות קלות ושוז גם בחמורות. מוטל עליו להסתכל בעינו השני מה מונח תחת זה, מהו הדבר שהציאו לידי מנצ כזה. הלא נתחנך בצית אבותיו על דרכי התורה והיראה, והלא הוא מכיר את צוראו, וכואב לו התנהגותו, היכן מונח שורש ירידתו שהציאהו לידי מנצב שעומד בו.

וע"ז זה לימדו לנו חז"ל (קידושין ל:): ושמחם את דברי אלה על לצבכס (דברים יא-יח), סם תם, נמשלה תורה כסם חיים וכו', הקצ"ה אמר להם לישראל, בני, צראתי יצר הרע וצראתי לו תורה תצלין, ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים צידו, שנאמר (צראשית ד-ו) הלא אם תטיב [לקח טוב] שאת [תתנשא על יצר]. ואם אין אתם עוסקין בתורה אתם נמסרים צידו, שנאמר (שם) לפתח חטאת רוצח. ולא עוד אלא שכל משאו ומתנו [של יצר הרע] צך [צאדם להחטיאו] שנאמר (שם) ואלין תשוקמו. ואם אתה רוצה, אתה מושל בו [עסוק בתורה ואתה מושל בו] שנאמר ואתה תמשל בו ע"כ. ותנא דבי רבי ישמעאל, בני, אם פגע צך מנוול זה [יצר הרע מתגרה צך] משכהו לבית המדרש, אם אצן הוא נימות, ואם צרול הוא מתפוצץ [שהתורה כאש נמשלה המפעפע את

ומזופל על כל אחד לקדר לעצמו
 שיעורי תורה צעתיו הפנויים.
 ותהלה לא-ל ישנם הרבה חצרות של
 תורה, כל קהלה וקהלה לעצמה, ואם
 רוצים להשאר יהודי כשר, יש לו
 להיות חבר בחצורה כזו, ללמוד על
 הקדר. ומי שיוכל יוסיף גם לקחת
 הבחינות בכל חודש, שעל ידי זה יהיה
 לו עול לחזור תמיד על לימודו,
 ולהרהר בתורה בכל עת, ואז גם אם
 פגע בו מנוול זה, אם אבן הוא
 נימות, ואם צרול הוא מתפוצץ.

ועל כן אמר הכתוב על המצורע,
 שנלקה בצרעת על חטאיו, איש
 נרוע הוא טמא הוא, טמא יטמאנו
 הכהן (וי-מד). אך מוטל עליו להכיר כי
 החטאים הללו הם רק תוצאה, אבל
 'בראשו נגעו', עיקר הנגע הוא בראשו,
 שאינו שקוע בתורה, וכאשר הצור ריק
 אין בו מים של תורה, אז נחשים
 ועקרבים יש בה. — ולכן זאת תהיה
 'תורת המצורע' ציוס טהרתו, כאשר
 רוצה להטהר מצרעתו יקבל על עצמו
 עול התורה, לקבוע עמים לתורה
 בשעות הפנויות. וכאשר יצטרך לעמוד
 לבחינות על לימודו, יהא הרהורו תמיד
 בתורה, ויגיעת שניהם משכחת עון.

*

בליל פסח יורדות קדושה עצומה בבית בני ישראל
 ה**ברתוב** אומר בצמרים, ושמתם את
 היום הזה לדורותיכם חוקת

אשר עבודה אצדה הארץ, כדי שידעו
 מה הם צריכין לתקן לזכות לגאולתנו,
 השיב ה' 'על עוצם את תורת',
 החטאים השונות שעברו עליהם הם
 רק תוצאה מהשורש, אשר היא עויבת
 לימוד התורה, שאם אין לנו התצלין
 של התורה נגד היצר הרע, אז אתם
 נמסרים צידו, וכל משאיו ומתנו כך
 להחטיאך, ורק בקבלת עול התורה
 תוכלו להתגבר ולהתנשא עליו.

לקבוע עתים לתורה

ולחיות נמנה במסע החבורות של תורה

וזדהו מוסר השכל לנו, שאנו דרים
 במדינה שהנסיונות עצמות
 מאל. בכל שנות גלותנו היו היהודים
 מופרדים ומרוחקים מתושבי הארץ,
 וגם כאשר רצה יהודי להתקרב עמהם,
 לא רצו בקרבתו והרחיקו אותו, והיינו
 שנואים בעיניהם, ורק כאשר השתמד
 לגמרי שלא היה ניכר יהדותו, היה
 יכול להשתעשע בסביבתם. לא כן
 במדינה זו, שה' הטוה עלינו חסד,
 ויושבים כאן בשלוה, על ידי זה נשתנה
 גם הנסיונות שלנו, שיוכל כל אדם
 למלא כל תאוות נפשו צין הגויים,
 ואין לו מונע. ובכל מקום שהגוי יוכל
 להגיע, גם יהודי יכול להיות נמצא
 שם. ובשעה קלה כאשר היצר תוקפו,
 הוא יכול ליפול לשאול תחתית עד
 דיוטא האחרונה. ואין לנו תצלין כנגדו
 רק אם עוסקים בתורה, שקדושת
 התורה מגינה עליו שלא יכשל.

במזרים זכו זלילה זו להתגלות נפלאה, ועצרתי בארץ מזרים, אני ולא מלאך, אני ולא שרף, ונגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה בכבודו ובעצמו, כן זוכין אנו לזחינה זו זלילה פסח בכל שנה, כל אחד לפי ערכו ולפי הכנתו.

וְלֹא עוד אלא צאחה שנה הולכים עמוד הענן למקום המקדש לעשות שם את הפסח (תרגום יונתן שמות י"ז-ד), ואם כן זכו לשבת זלילה זו תחת כנפי השכינה במקום הקודש. וכיון שזבל שנה מובטחים אנו לזכות לשפע אלוה-ה שהיה אז, הרי אנו יושבים בקדושת אורח דארץ ישראל ומקום המקדש, גם בצמינו פה בחוץ לארץ.

וְלֹא זכה במזרים גם היהודי היותר פשוט, שהיה מתחלה שטוף בעבודה זרה, והכלל ישראל כולו היו אז עירום ועריה, בשפל המצב ובדיעות התחתונה, ונתעלו זלילה זו למדרגה רמה. וכמו שפירש בצווינא דנהורא (פ' בא) ופסח ה' על הפתח (י"ב-כג), שגם הפתח הקטנה שה' מצקש מאתנו, פתחו לי פתח כחודו של מחט (שהש"ר ג-ג), לא היה להם, וה' ויתר גם עליה ע"כ. כמו כן זבל שנה, הפחות שבישראל יוכל לקבל התעלות רב זליל פסח. וכמו שפירש צמדש האצ"ב (בפסקא קדש ורחץ), שיכולים להתקדש אף אם עדיין לא רחץ עצמו

עולם (שמות י"ז-ח). ונראה הכוונה בהקדם לבאר מה שאומרים זליל פסח (בהגדה) הא לחמא עניא די אכלו אצבתנא בארעא דמזרים. וכבר דקדקו הא לחם מזרים כבר נתאכל, ואיך נאמר 'הא' לחמא עניא די אכלו אצבתנא. ויש נוסחאות שאומרים עבור זה 'כהא' לחמא עניא, שדומה לאותו לחם. ושז מוספיין ואומרים כל דכפיין ייתי וייכול כל דלריך ייתי ויפסח, שהוא לכאורה כדובר שקרים, שלא הכין כל כך מזון שיהא לכל דכפיין.

אך הענין הוא, כי זליל פסח יורדת קדושה עצומה לכל צתי בני ישראל, כל אחד יש לו הרגשה נעימה מימי נערותו צבית אצותיו מהאור הגדול שהאיר בהצית, ומתעורר אז אהבה רבה ועצומה לקונו בזכירת הנסים והנפלאות שעשה עמנו. והוא זמן שנעשה טופח על מנת להטפוח גם לבניו אחריו, לעוררם ולחזקם באמונת אלקי עולם ואהבתו אליו, שנשאר מזה רשימא קדישא על ימים רבים אחריו.

ובתוב צדרשות חתם סופר (לשבת הגדול רנב. ובנדמ"ח דרוש לא) חל"ק כי מובטחים אנו אפילו בגלות החיל, בשעה שאנחנו יושבים לספר יציאת מזרים לבנינו להשריש לצותם ציראת ה', אזי שפע אלוה-ה עלינו כמו בצאתנו ממזרים ע"כ. והיינו כי

הלילה הזו, שיוכל כעת להמשיך
ההארה שהיה לישראל אז צמזרים, אנו
מתחילים, הא לחמא עניא די אכלו
אצתנא בצרעא דמזרים, הלחם עוני
שאנו אוכלים כעת זלילה, מהותו
והארתו הוא ממש כמו שהיה צעת
שאכלו אותו אצותינו צמזרים. ויש כאן
גילוי השכינה, ואירא דצית המקדש,
זדיוק כמו שהיה אלל אצותינו.

בהג הפסח יכול כל אחד להתעלות ולרומם נפשו
והנה הנביא (עמוס ח-יא) אומר, הנה
ימים באים נאום ה' אלקים,
והשלחתי רעב בצרך, לא רעב ללחם
ולא נמא למים, כי אם לשמוע את
דבר ה', ונעו מים עד ים ומנפון
ועד מזרח, ישוטטו לבקש את דבר ה'
ולא ימצאו. והוא רמו על ימינו אלו,
דור יתום זמלוא מוצן המלה, בני
ישראל רעבים ונמאים ומשתוקקים
להורות להם הדרך ילכו זה, שיגיעו
להתדבק זה, ומרגישים חלל רב
זנפסם, ואין מי שיוכל להשזיע אותם.
אמנם אם כן הוא זמשך השנה, מכל
מקום צבוא חג הפסח יוכל כל אחד
להעלות את נפשו מטומאת מזרים,
זליל פסח יש אותה ההארה שהיה
צמזרים. ואנו קורין 'כל דכפין ייתי
ויכול', מי שהוא רעב לדבר ה' יבוא
כעת ליסב עמנו ויוכל להתעלות
ולשזוע נפשו מהרעב והנמא. וכל
לזריך, מי שנפשו משתוקקת לה,
ייתי ויפסח, יבוא כעת וידלג

מפגמיו, ומתחלה 'קדש' ואחר כך
'ורחץ'.

המצה מתעגעע שנאכל אותם

ובפרט כאשר זוכין לקיים מצות
אכילת מצה, המצוה היחידית
שצתורה שנשאר לנו זגלות זאכילת
מצוה. ומצואר זדרשות חתם סופר
(פסח רעד; וזנדמ"ח דרוש לד), דלכן
נקרא המצה לחם עוני (זדריס טז-ג),
לחם שעונין עליו זדריס הרצה (פסחים
לו), היינו שהלחם עונה ומתפלל
שנאכל אותו ע"כ. והיינו שהמצה
מתארה להתעלות ממזריגת דומם,
להיות נעשה ממנה דמו וחלצו של
איש ישראלי, והמצה מתגעגעת
ומשתוקקת שנאכל אותה, והלחם עצמו
עונה זדריס הרצה ומתפלל שיאכלו
אותו. ומטו משמיה של הגה"ק
מגלאנטא ז"ל, שאמר פעם לתלמידיו,
מהיכן שאב מרן החתם סופר דבר
שלא נמצא לא זמדוש ולא זכתזי
האר"י ז"ל, אלא ודאי שהרגיש ושמע
איך שהמצה עונה אליו זדריס הרצה,
ומבקשת ממנו שיאכל אותה (הוצא
זהקדמת ספרו אור פני יהושע דף ל').
ועל זה נאמר (זחפלה) אשרי איש
שישמע למצותיך, ששומע איך המצוה
עצמה מתפללת ומשתוקקת שיקיימו
אותה.

ולכן לעורר את האדם כאשר יושב
להסדר, שידע גודל חשיבות

המנוות שזוה לנו ה', עבור קיום מנוותיו עשה ה' לנו אותות עד שהוויאנו מנמרים. כי לא הוויאנו מנמרים, רק לעבדו, ככתוב בהוויאך את העם מנמרים תעבדון את האלקים על ההר הזה (שמות ג-יב), וכתוב אני ה' אלקיכם אשר הוויאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלקים (במדבר טו-מא) ע"כ. והיינו כי תכלית יציאת מצרים היא כדי שנהיה עם ה' בקבלת התורה ומנוותיו, ועבור זה עשה ה' לי צלאתי ממצרים.

אבן שותין צליל פסח ארבע כוסות יין, נגד הארבעה לשונות של הגאולה, כמו שנאמר (ו-ו) לכן אמור לבני ישראל אני ה', 'הוויאתי' אתכם מתחת סבלות מצרים, 'הוויאתי' אתכם מעבודתם, 'והוויאתי' אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדולים, 'ולקחתיו' אתכם לי לעם והייתי לכם לאלקים (צ"ר פח-ה). ובהיות שהיין ישמח לב אנוש (תהלים קד-טו), ואנו שמחים בגאולתן של ישראל, לכן אנו נוטנין הודאה זו על היין. ועיקר השתפכות הנפש של ישראל צליל פסח היא צכות הרביעי, באמירת הלל ונשמת, והענין הוא, כי באמת השמחה על יציאת מצרים בזמן הגלות חלושה, וכמו שכתוב בצני יששכר (ניסן ד-ה) כי אכתי עבדים אכחנו ביותר דחקות ויותר שעבדו כפלי כפליים לאין משער בארבע כנפות הארץ בין האומות,

מקטנות לגלות, כי יושבין כעת אתכם דמלכא, באוירא דקדושת המקדש. 'השתא הכא', גם כעת אנו יושבין באוירא דארץ ישראל חבל הארץ היא ארצות האומות, 'לשנה הבא בארעא דישראל', גם הארץ תהא ארעא דישראל, ו'השתא עבדי' דאחשורוש אנו, ו'לשנה הבא בני חורין', אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בחורה.

וע"ז זה אמר להם משה במצרים, כי היום הזה של יציאת מצרים, אתם גוונים אותו עמכם ושומרים עליו, כמו אבן טובה ששומר אדם צבית גנוז, 'ושמרתם את היום הזה לדורותיכם חוקת עולם', היום הזה אינו עבור כשאר ימים, אלא שמור אלליכם לדורות עולם, שכל שנה ושנה באה יום חג הפסח, תוכלו להוויא מחדש האור ההוא שהיתה אז ציציאת מצרים, ולהתעלות גם עתה כמו אז.

*

גאולת מצרים הוא גאולת עולם
שיצאו מגלות הנפשות להתקרב לה'

הכתוב אמר (שמות יג-ח) והגדת לבנך ביום ההוא לאמור, בעבור זה עשה ה' לי צלאתי ממצרים. וברש"י בעבור שאקיים מנוותיו, כגון פסח מנה ומרור הללו ע"כ. ובאבן עזרא ביאר יותר, כי מנות אכילה מנה, ולא יאכל חמץ, שהוא תחלת

והזנה השלש כוסות הראשונות הם נגד גאולת הגוף ממזרים, והולאתי והללתי וגאלתי, אשר צוה נשתנה מצבינו מאז, כי אחתי עבדי דאחשורוש אגן בגלות המר. אמנם כוס הרביעי היא נגד ולקחתי אתכם לי לעם, והייתי לכם לאלקים, וידעתם כי אני ה' אלוקיכם. הודאה זו לא נשתנה כלל גם צימי גלותנו, ושמחים אנו בשמחת הנפש, אשרינו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו. ולכן על כוס יין זה עולה ההודאה ציחר שאת ויחר עז, כי זה נשאר לנו לעולמי עד, שאנו זוכים להיות עבדי ה', ולעמוד ולשרת את שמו יתברך. וככוס זה צא הציטוי הפנימי של לב יהודי, שמתגעגע לקירבת ה'.

*

לחך הבנים ולמשוך לבם ביופי דרכי התורה ומצותיה ודגה מזהו זו של סיפור יציאת מצרים לצניו וצני ציתו אחריו, נאמר בלשון 'והגדת' לבך, לא בלשון אמירה ודיבור או סיפור. והענין הוא, כי מצניו צמתן תורה אמר הכתוב (שמות יט-יט) ויגד משה את דברי העם אל ה', ופירשו חז"ל (שבת פו.) שפירש משה לישראל מתן שכרה (של קיום מצות התורה) דכתיב ויגד משה, דברים שמושכין לבו של אדם כאגדה ע"כ. (ועל דרך זו דרשו חז"ל (יומא עה.) על המן, והוא כרע גד לבן, שדומה

ובאריכות הזמן ככפלי כפליים מן גלות מצרים, אשר אילו כל הימים דיו וכו', לא נתנונו המון לאומים די השצ רוחינו זה קרוב לאלף ושמונה מאות שנה. והנה העבד הנתון תחת יד משעבדו בשעבוד רב ועלום צימי זקנתו, האך ישמח ויגיל בגילה ורנן על שיאל צימי נעוריו פעם אחת משעבוד לחירות, הלא יתאנח צמר כפשו על שהוא נתון כעת בצרה ובצביה.

אך אף על פי כן ישראל עם קרובו הם שמחים בגאולת מצרים, להיות שהיו צמרים עירוס ועריה בלא תורה ומצות, ונשתקעו על ידי זה בזמן קצר צמ"ט שערי טומאה, ומאז שיאלו ונצחרו לסגולה ניתן להם התורה ומצותיה, ובהם הם מוצדלים מכל עם בגלות החל הזה, ותהלה לא-ל ית"ש, הגם שנתארך הגלות בעונותינו הרבים, לא חלמן ישראל מאלקיו, והם נשחרים באמונתו ית"ש ובאמונת התורה ומצותיה, צוה הם מוצדלים מכל עם, וריקנין שבהם מלאים מצות כרמון. ובעבור זה נקרא גאולת מצרים גאולת עולם, כי לא יהיה עוד גלות כזה להשתקע ח"ו בצומא הקליפות כל כך, הגם שלענין גלות הגופות בעונותינו הרבים גדולה כעת הגלות ככפלי כפליים לאין משער, אבל בגלות הנפשות אין שום גלות דומה לגלות מצרים ע"ש.

הגרוע לא היה מסוגל להתנהג באכזריות כזו כנגד שונאו היותר גדול, להרוג ולאצד ולענות בני אדם כמותם.

והודת לבגד - בדברים המשנים לבו של אדם כאודה
ובאשר האצ מספר בשצחו של
 יציאת מצרים, שהוציאנו ה'

משם ונתן לנו את תורתו, ובעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים, יש לו להציע לפנייהם החשיבות של יהודי. התורה שאנו מקיימים אינו עול על אורחנו, אלא זכיה רצה לנו, שניתן לנו הזכות שיכולים אנו לשרת את פני המלך. וכמה נעימים הם הנהגת בני תורה. אלו ואלו מה ציני לצין חמי. אותם שעזבו חינוך אבותיהם, איך הם מתגוררים בחוצות, בלי שמחת החיים האמיתי. וכל זה הוא גם בעולם הזה, עולם עובר, ועל אחת כמה וכמה שאנו מנפסים לזכות לחיי העולם הבא, אשר יפה זה שעה אחת קורת רוח מכל חיי עולם הזה, והמתקן עצמן בצרודודר כדי שתכנס לטרקלין, שעתידין אנו להיות מהנהנין מזיו השכינה, שאי אפשר לתאר גדול התענוג הזה, וצדצרים כאלה יתלהב לבם לעבודת קונם.

ו**לָבֵן** לא נאמר בסיפור יציאת מצרים לשון אמירה ודיבור וסיפור, אלא 'והגדת' לבגד, לדבר אליו דברים המושכין לבו של אדם כאגדה, שיהיו הדברים נעימים להשומעים, ואז יכנסו

להגדה שמושכת לבו של אדם כמיים). והיינו שכאשר רצה משה למשוך לבצות של ישראל לקרצם לקבלת התורה, הציע לפנייהם הזכיה הגדולה שיכולין להגיע על ידי התורה, וזוה יומשכו לקבל על עצמם התורה ומנותיה.

ו**בבזו** כן הוא אצל כל אדם, כאשר רוצה לחנך הצנים ולקרצ ולמשוך את לבם לתורה וליראת שמים, יש לו להעלות לפנייהם יופי דרכי התורה, איך דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום. אלו ואלו בחונות העיר, איך בני הנעורים של הגויים מתנהגים, כמה מכוער הוא דיבורם, וכמה מגונה מעשייהם יום יום, הם לא עם הדומה לחומר, בהמה שאינו מוזק אחרים, אלא דומים כחיתו יער. ולעומת זה ראו העדינות והמדות טובות שיש בבני תורה. החסד והנדיבות שיש בכלל ישראל, מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ, הארגונים למאות של חסד שיש צינינו על כל פרט ופרט חנם בלי כסף, הם לא יוכלו אפילו להאמין שיש מניאות כזה.

שמעתי בשם גדול אחד, שהיה בשציה בעבודת פרך תחת צוררי ישראל במלחמה השנייה, שנשאל פעם, וכי גם לעת כזאת יכולים היהודים להתפאר כי הם העם הנצחר. והשיב הן עתה אני מכיר ציתר שאת מעלתן של ישראל, כי גם היהודי

לפוס נערא אגרא, עבור כל עמל ועמל של מנזה מיתוסף שכרו יותר.

בוציננו בישראל כשינאנו ממנרים כתיב (שמות יב-לד) וישא העם את זנקו טרם יחמץ, משארותם נרורות בשמלותם על שכמם. וברש"י משארותם, שירי מנזה ומרור. על שכמם, אף על פי שבהמות הרבה הוליכו עמם, מחצבים היו את המנזה (מכילתא). ובדרשות חתם סופר (לשנת הגדול רכט. ובגמ"ח דרוש יא) הקשה, הלא נראה יותר מנזה בנשיאת כסף וזהב אשר לזה ה' שישא ממנרים, ואמר בצקשה מכס שאלו ממנרים כלי כסף וכלי זהב וכו' (ברכות ט:), שזהו בעצמו מנזה, מה שאין כן שירי מנזה ומרור איננו אלא שירי מנזה שנורקין אפילו אתעביד מנזה בגופיה, כעני סוכה אחר החג (ש"ע א"ח סימן תרסד-ח), וליציית שנפסלו (שם סימן כא-א), מכל שכן שירי מנזה ומרור הוא מה שנשתייר מדבר שנעשה בו מנזה, פשיטא שאיננו אלא מנזה מהדרין מן המהדרין ע"כ.

אך הענין הוא, כי מנזה שאין לו לאדם ממנה שום תועלת אישית וטובת הנאה, יכולים לקיים בלב שלם, בלתי לה' לצדו, יותר ממנזה שיש בה גם תועלת והנחת הגוף. ולכן מנזה אכילת מנזה ומרור עדיפא וחשיבא להו יותר, ממנזה שאילת כסף וזהב

הדברים לתוך לבם, ויעשו פרי לטובה. — והוא גם מלשון בא גד (בראשית ל-יא), וברש"י מול טוב (ב"ר עא-ט), להסביר לבני ביתו המזל המאושר שיש לנו, שזכינו להיות עם סגולה לה' בהוציאנו ממנרים. — אך מתחלה נריך להרגיש זאת גם בעצמו, ואז יהיו דיבוריו דברים היוצאים מן הלב, ויהיו נכנסים גם כן ללב בני ביתו. ולכן נאמר והגדת לבנך וגו', בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממנרים, ודרשו בשעה שמנזה ומרור מונחים 'לפניך', לא אמרו מונחים על שלחן, אלא המנזה שהיא מיכלא דמהימנותא, שינאו למדבר שממה רק עם בצקם, וגם נדה לא עשו להם, שאוכלו ביחד עם המרור, שאמונתו לא נחלשה גם במנז שהוא מר לו, כאשר זה מונח 'לפניך', בתוך תוכו של אדם עצמו, אז תוכל למסור זה גם לבניך אחריו.

*

השמחה בעמל של מצוה, לעשות נחת רוח ליוצרו ה' חג הזה עולה לכל אדם בטירחא מרובה, הן בטירחת הגוף לצער החמץ ולקדר כל הדברים הנערכים עבור היום טוב, והן בטירחא דממונא, כמה דמים שוקעים בכל בית עבור נורכי החג. ויש לנו להחשיב כל נער ועמל שעולה לו מנזה ה', ולהיות שמח בחלקו, וכמאמרם (אבות ה-כב)

ולכאורה הרי ציזת היס היתה גם כן מצוה, שיאלו ברכוש גדול, ומה החכם לב של משה. אך מצוה זו של ציזת היס, הרי נפשו של אדם מתאווה להשיגה, ויש לו מזה הנאה אישית, ומצוה כזו לא היה נחשב כל כך למשה, הוא בחר ליטול לעצמו מצוה שיוכל לקיימה בלתי לה' לצדו, ויקח משה את עצמות יוסף עמו, וזהו מדריגת חכם לב.

בן יתן ה' שנוכל לקיים מצות החג בשמחה ובטוב לבב, ולנצל גדול קדושת ימי הפסח לספוג בעצמינו האמונה הטוהרה בהשגחה פרטית על כל מעשינו, ויושפע לנו דיבורים טוהרים שיכנסו בלב בנינו להשריש באמונת אלקי עולם. וכימי נאמתנו ממזרים יראנו נפלאות בציאת בן דוד במהרה צימינו אמן.

מהמזריים לנאת ברכוש גדול, אשר נפשו של כל אדם מחמדתן. אך ישראל נתעלו אז למדריגה עוד יותר נשאה, אשר גם השיריים של מצוה ומרור, שהם שירי מצוה, היה חשוב להו יותר מהכסף והזהב שעצמם מצוה, כי עמל של מצוה שאין לו להאדם ממנה תועלת אישית, ומקיימה רק לעשות נחת רוח ליורו, זהו נושא על שכמו, והכסף והזהב ישארו על החמורים.

ובציצו כיונא זו במשה רבינו, כאשר היו ישראל חונים על היס, כתיב (שם יג-ט) ויקח משה את עצמות יוסף עמו. ואיתא בילקוט (שמות רבו) חכם לב יקח מצות (משלי י-ח), בוא וראה כמה חציבות מצות על משה רבינו, שכל ישראל נתעסקו בציוה והוא נתעסק במצות ע"כ.

שליים פרשת מצורע (שבת הגדול) תשע"ב לפ"ק

והיו שיניהם קהות על ששחטין את אלהיהן, ולא היו רשאים לומר להם דבר, ועל שם אותו הנס קורין אותו שבת הגדול ע"כ. וידוע קושיית העולם, דאם כן הו להו לייחס את הנס ליוס עשירי בניסן, ולא על יוס השבת שלפני פסח, שאינו חל תמיד ציוס העשירי.

שבת זו אנו קורין אותה שבת הגדול, ובטור (סימן תל) כתב בטעמו, לפי שנעשה בו נס גדול, שפסח מזרים מקחו בעשור, והיה חל בשבת, ולקחו להם כל אחד שה לפסחו, וקשר אותו בכרעי מטתו, ושאלום המזריים למה זה לכם, והשיבו לשחטנו לשם פסח במצות השם עלינו,

ובבזו כן כל הנסים שנעשו צמנרים עד עתה לא היה על צעלי צחירה, אלא שידוד טצע העולם צעשר מכות. אצל לקיחת הפסח שהיה העבודה זרה של מצרים, אשר הן נוצח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלוגו (שמות ט-כז), וכעת הם רואים שעומדים לשחוט רצבות מאלהיהם, ושיניהם קהות ואינם יכולים לדבר, זהו נס גדול, להכריח צעלי צחירה שאין יכולים לעשות כצחירתם, על כן קראוה צסם שצת הגדול על הנס הגדול שנעשה בו.

*

ובבבכילתא איתא (והוצא צרשי שמות י"א), מפני מה הקדים לקיחתו לשחיטתו ארבעה ימים, מה שלא נוה כן בצפח דורות, היה רצי מתיא צן חרש אומר, הרי הוא אומר, ואעבור עליך ואראך והנה עתך עת דודים (יחזקאל טו-ח), הגיעה שצועה שנסצעתי לאצרהם שאגאל את צניו, ולא היו צידם מצות להתעסק צהם כדי שיגאלו, שנאמר ואת ערום ועריה, ונתן להם שתי מצות דם פסח ודם מילה וכו' (מכילתא) ע"ב.

וראיתי צדברי יואל (לשצת הגדול) שהקשה, דחירון זה לא מספיק אלא לצאר למה לא ניתנה מצות לקיחתה צערצ פסח כמו כל

וצראה לנכאורה תקשה מה שקראו יום זה צסם שצת הגדול, על שם הנס הגדול צלקיחת הפסח, הלא זה שנה שלימה יש צמנרים אמות ומופתים צעשר מכות שהציא על המצריים, ואין אנו מתארים הימים הללו צסם גדול, רק השצת שלקחו את הפסח, זהו הנס הגדול. ויש לומר כי מצינו ציוסף הצדיק כאשר אחיו רצו להורגו, ויאמר אליהם ראובן אל תשפכו דם, השליכו אותו אל הצור הזה אשר צמדצר, ויד אל תשלחו בו, למען הציל אותו מידם להשיבו אל אציו (צראשית לו-כז). וצוהר הק' (שם קפא). הקשו וכי לא חייש ראובן דאיון נחשים ועקרצין ינוקון ליה וכו', אמר ראובן טצ למנפל ליה לגו גוצא דנחשים ועקרצין, ולא יתמסר צידא דשנאו וכו', דזעירין אינון דיכלו לאשתצא מדי צעלי צחירה וגו', צגין דהכא אחר דנחשים ועקרצים, אי איהו צדיקא, קודשא צריך הוא ירחיש ליה ניסא וכו', וצגין קך אמר למען הציל אותו מידם, מידם דייקא וכו' עכ"ד. רצה לומר דכוונת ראובן היתה להוציא מידם דוקא, מפני דקשה מאוד להנצל מדי צעלי צחירה, דזהו מחוק הצריאה שאין הצורה ית"ש מונע הצחירה מצני אדם להכריח מעשיהם, מה שאין כן נחשים ועקרצים אינם צעלי צחירה, ואי איהו צדיקא קוצ"ה ירחיש ליה ניסא שלא ינוקון ליה.

השמים, לא מצאו הרעה ההוא רק צמת השכחה וכו' ע"כ. והיינו שכאשר האדם חושב, שהוא יכול להשתדל בעצמו לסדר נרכיו, אלא שהוא נרץ גם לסיוע מן השמים, אז ההשגחה עליו היא גם כן רק בסיוע. אבל אם מקיים השלך על ה' יהבך, ומכיר שהכל היא מן השמים, והוא עושה רק ההשתדלות כסיוע, אז השגחת ה' עליו היא במילואו. [וכמו שפירש הרה"ק מרוזין ז"ע הכחוז (תהלים יג-ב) עד אנה תסתיר את פניך ממני, עד אשית ענות צנפשי. שהסתרת פנים של הקב"ה מן האדם, הוא כל זמן אשר אשית ענות צנפשי, שנדמה לו לאדם שיכול להוציא את עצמו מן המיצר, אך כאשר מוסר כל צטחונו לה', אז תהא ההשגחה עליו בגלוי ע"כ].

ואם כן לעורר השגחת ה' על ישראל בעשיית נסים ונפלאות לטובתם, זה תלוי לפי הדביקות של ישראל באמונת אלקי עולם, כי ההשגחה היא לפי ערך הדביקות. וכיון שהן בני ישראל לא יאמינו לי, לא יוכל לרדת השפעת הנסים הללו, ואיך ישמעני פרעה. על כן הוצרך ה' להודיעו כי ישראל מאמינים בני מאמינים, כאשר באמת כן נאמר, ויאמן העם וישמעו כי פקד ה' את בני ישראל וכי ראה את עניים (ד-לא).

השמים. אבל אחתי תקשה הלא מצוה זו נאמרה למשה כבר בראש חודש, דברו אל בני ישראל, היום בראש חודש, שיקחוהו בעשור לחודש (רש"י שמות יב-ג), ולמה הקפיד לקחת רק מצעשור, ולא קודם, אדרבה יש להזדרז למנות, משכו ידיכם מעבודה זרה וקחו לכם לאן של מצוה.

וגראדה דלכאורה יש להבין איך באמת זכו אז ישראל לנס גדול כזה להנצל מצעלי בחירה, שהיו שנייהם קהות. ויש לומר. בהקדם לבאר מה שמצינו במשה רבינו, אשר שלחו ה' לפרעה להוציא את בני ישראל ממצרים, ויען משה ויאמר, והן לא יאמינו לי ולא ישמעו בקולי וגו' (ד-ה), וה' הוכיחו על דיבורו, כי ישראל הם מאמינים בני מאמינים. ולכאורה יפלא טענתו של משה, מה נפקא מינה אם ישראל יאמינו או לא, מה דמיפקדת איבעי ליה למיעבד, ולילך לפרעה ולהכותו בעשר מכות עד שישלחם.

וגראדה דידועים דברי הרמב"ם במורה נבוכים (ח"ג פרק נא) כי ההשגחה היא לפי הדביקות, והאיש אשר לא יסור שכלו תמיד מה', תהיה ההשגחה זו תמיד. ואשר יפנה בקצת העתים מחשבתו, תהיה ההשגחה זו אך צמת חשבון זה'. ומפני זה נראה לי כל מי שתמצאהו רעה מן החסידים

אלא על יום השבת דייקא, לקוראו
'שבת הגדול', כי השבת גרמה הנס
הגדול הזה.

וזדו הענין שנאמר על יום השבת,
ויצרך אלקיס את יום השביעי
ויקדש אותו (בראשית 3-ג), שהשבת
היא מקור הברכה, והוא דכיון
דהשגחת ה' על האדם היא לפי
דביקותו בצורא, לקיים השלך על ה'
יהבך, להאמין בצורא עולם ומנהיגו,
כי הוא לבדו עושה לכל המעשים, על
כן ציום השבת אשר האדם דבוק אז
בקונו ביותר מששת ימי המעשה, זה
חל הברכה עליו ביתר שאת. — ולכן
גם חג הפסח מסוגל לפרנסה (עיין בני
ישכר ניסן ח-ג, יג-ב), כי חג זה הוא
חג האמונה, והשגחת ה' היא לפי
הדביקות, שמתעלה האדם בהשגה זו
בחג הפסח.

ואם כן מכל שכן כשהונרכו ישראל
לנס מופלא גם מצני בחירה,
שהיו שניהם קהות בלקיחת הפסח,
הן מזבח את תועבת מצרים לעיניהם
ולא יסקלוגו, זה לא יתכן רק כאשר
יהיו דצקים זה' אלקיהם באמונתו
הטהורה. ועל כן בחר ה' להם זמן
לקיחת הפסח מצעשור דייקא, שחל אז
יום זה בשבת, אשר זו האדם מעיד
עדות נאמנה על ה' שצרא שמים
וארץ, ושבת כל היום כולו, להעיד כל
רגע על שציתת ה' מהצריאה, וציום
כזה היו ישראל צמצרים שרויים
באמונתם ביתר שאת מכל שאר
ימי השבוע, וצזה יומשכו הנס הגדול.

וביזן שהנס הגדול הזה לא היה
יתכן להיות רק עבור שהיה זה
יום השבת, על כן לא קצעו זכר הנס
על יום החודש, צעשור לחודש הזה,

